

ASZLAN Selamat
Wawasan Open University

**ANTARA KEPENTINGAN NASIONAL DAN KOMITMEN
ANTARABANGSA: PENGALAMAN MALAYSIA MENGURUS
PELARIAN VIETNAM DARI TAHUN 1975 HINGGA 1990-AN**

***BETWEEN NATIONAL INTEREST AND INTERNATIONAL
COMMITMENT: MALAYSIA'S EXPERIENCE IN MANAGING
VIETNAMESE REFUGEES, 1975 TO 1990s***

Makalah ini bertujuan membincangkan pengalaman Malaysia mengurus pelarian Vietnam dari tahun 1975 hingga 1990-an. Sejak tahun 1975, Malaysia telah membantu lebih daripada 250 ribu orang pelarian Vietnam atas dasar kemanusiaan sejagat. Walau bagaimanapun, Malaysia terpaksa mengubah beberapa dasar termasuklah menutup pintu, mendesak negara ketiga dan mepengerusikan persidangan pelarian Indochina kedua disebabkan jumlah pelarian Vietnam yang datang ke Malaysia terus meningkat. Pada masa yang sama, kerajaan negeri Terengganu telah menuntut semula Pulau Bidong sebagai penempatan sementara kepada pelarian Vietnam yang berada di Malaysia. Perkara ini menyebabkan Malaysia tersepit antara komitmen antarabangsa dan menjaga kepentingan nasional. Kaedah penyelidikan sejarah digunakan dengan merujuk sumber primer khususnya laporan Parlimen Malaysia. Temu bual bersama Tun Dr Mahathir Mohamad turut dijalankan. Berdasarkan analisis sejarah, didapati Malaysia secara konsisten memberi komitmen yang tinggi dalam usaha membantu pelarian Vietnam di Malaysia walaupun Malaysia tidak pernah meratifikasi Konvensyen Pelarian 1951 dan Protokol Pelarian 1967. Walau bagaimanapun usaha Malaysia akhirnya dikecam sebagai tidak berperikemanusiaan diperingkat antarabangsa kerana mengugut menembak dan menolak pelarian Vietnam kembali ke laut. Tetapi Malaysia tidak pernah berputus asa dan masih terus memberi layanan sewajarnya kepada pelarian Vietnam sebelum dihantar semula ke negara asal atau dipindahkan ke negara ketiga.

Kata kunci: *Pelarian, Vietnam, Malaysia, Komitmen antarabangsa, Kepentingan nasional*

This paper discusses Malaysia's experience managing Vietnamese refugees from 1975 to the 1990s. Since 1975, Malaysia has assisted more than 250,000 Vietnamese refugees on global humanitarian

grounds. However, Malaysia had to change several policies, including closing its doors, urging third countries and chairing the second Indochina refugee conference as the number of Vietnamese refugees coming to Malaysia continued to increase. At the same time, the Terengganu state government has reclaimed Bidong Island as a temporary settlement for Vietnamese refugees in Malaysia. This had caused a dilemma to Malaysia between its commitments to international humanitarian assistance and to safeguard its national interests. Historical research methods are used by referring to primary sources, especially the report of the Parliament of Malaysia. An interview with Tun Dr Mahathir Mohamad was also conducted. Based on historical analysis, it appears that Malaysia had consistently committed to assisting Vietnamese refugees in Malaysia even though Malaysia had never ratified the 1951 Refugee Convention and the Refugee Protocol 1967. Nonetheless, Malaysia's efforts have been widely criticized as inhumane at the international level for threatening to shoot as well as pushing Vietnamese refugees back to sea. But Malaysia never gave up and continued to treat Vietnamese refugees appropriately before being deported to their home country or transferred to third countries.

Keywords: *Refugees, Vietnam, Malaysia, International Commitment, Nasional Interest*

Pengenalan

Makalah ini membincangkan dilema yang dihadapi oleh Malaysia dalam usaha membantu pelarian Vietnam yang tiba ke Malaysia dari tahun 1975 hingga 1990-an. Ramai rakyat Vietnam melarikan diri dan meninggalkan negara tersebut selepas kekalahan AS dalam perang Vietnam yang menyebabkan kerajaan Demokratik Vietnam Selatan jatuh ke tangan kerajaan Komunis Vietnam Utara. Peristiwa ini bukan sahaja menjadikan Malaysia terkenal kerana komitmen antarabangsa yang diberikan namun Malaysia turut dikecam kerana mengugut menembak dan menolak pelarian Vietnam kembali ke laut.¹ Tindakan ini dianggap tidak berperikemanusiaan² walaupun Malaysia telah memberi komitmen yang tinggi membantu pelarian Vietnam di Malaysia sama ada di peringkat nasional dan antarabangsa

Skop masa antara tahun 1975 hingga 1990-an dipilih kerana pada tempoh tahun ini jumlah pelarian Vietnam yang mendarat di Malaysia melebihi dua ratus ribu orang. Hal ini sangat membimbangkan kerajaan Malaysia kerana jumlah pelarian Vietnam yang sangat ramai dilihat seolah-olah tidak berpenghujung. Justeru, penting bagi penulisan ini untuk meneliti isu-isu berkaitan pelarian Vietnam dan usaha-usaha kerajaan Malaysia yang

melatarbelakangi pengalaman Malaysia mengurus pelarian Vietnam. Isu pelarian Vietnam ini amat signifikan dalam konteks isu pelarian di Asia Tenggara dan Eropah hari ini.

Definisi Pelarian

Menurut *United Nation High Commissioner for Refugees* (UNHCR), pelarian merupakan mereka yang melarikan diri daripada konflik atau penganiayaan. Mereka digelar “pelarian” kerana berada dalam keadaan bahaya yang menyebabkan mereka melarikan diri merentas sempadan negara untuk mencari perlindungan di negara-negara berhampiran. Dari perspektif antarabangsa, mereka digelar “pelarian” apabila mendapat bantuan daripada negara-negara yang menerima dan memberi perlindungan sementara. Pelarian mudah dikenali kerana mereka berada dalam keadaan yang bahaya sekiranya dihantar semula ke negara asal dan sangat memerlukan perlindungan.³

Pelarian dilindungi di bawah undang-undang antarabangsa dan tidak wajar diusir atau dikembalikan ke tempat asal atau negara mereka yang memungkinkan mereka kehilangan nyawa serta menggugat kebebasan mereka. Perlindungan yang diberikan kepada pelarian tertakluk di bawah Konvensyen Pelarian 1951 dan Protokol 1967.⁴ Pada masa kini, kedua-dua konvensyen dan protokol ini kekal sebagai asas untuk melindungi pelarian moden.⁵

Konvensyen Antarabangsa 1951 telah menggariskan beberapa hak pelarian yang harus disediakan oleh negara yang memberi perlindungan iaitu mereka tidak boleh diusir atau dikembalikan kepada keadaan yang mana kehidupan dan kebebasan mereka terancam. Perlindungan yang diberikan kepada pelarian termasuklah aspek keselamatan, akses kepada prosedur perlindungan yang adil dan cekap dan langkah-langkah untuk memastikan hak asasi mereka dihormati untuk membolehkan mereka hidup dengan bermaruah dan selamat.⁶ Walau bagaimanapun, kerajaan Malaysia tidak meratifikasi kedua-dua konvensyen dan protokol ini. Oleh itu Malaysia tidak termasuk dalam kumpulan negara yang digelar “*Home for refugees*.” Oleh itu, makalah ini akan membincangkan mengenai usaha kerajaan Malaysia mengendalikan pelarian Vietnam yang sering dirujuk sebagai orang hanyut (*Boat People*).

Sorotan Literatur

Walaupun terdapat banyak penulisan dan kajian yang menumpukan perbincangan mengenai pelarian Vietnam di Malaysia, namun hanya sedikit penulisan yang menyentuh mengenai pengalaman Malaysia berhadapan isu pelarian Vietnam serta dilema yang dihadapi oleh Malaysia secara terperinci. Manakala kebanyakan literatur lebih tertumpu kepada penderitaan dan kesusahan yang dialami oleh pelarian Vietnam. Dari aspek sumber, kebanyakan penulisan jarang merujuk rekod Parlimen serta tidak menemubual perdana

menteri pada ketika itu iaitu Tun Dr Mahathir Mohammad sebagai sumber utama penulisan mereka. Sebaliknya, makalah ini menggunakan kedua-dua sumber tersebut.

Pamela Sodhy merupakan antara sarjana yang pernah menyentuh perbincangan mengenai isu pelarian Vietnam. Dalam buku *US-Malaysia Nexus: Theme of Big and Small Country*⁷ dan monograf bertajuk *Contemporary issues in US-Malaysia Relations*,⁸ Sodhy hanya memberi tumpuan kepada usaha Malaysia dan AS dalam menangani isu pelarian Vietnam. Namun, Sodhy tidak pernah menganalisis dilema yang dihadapi oleh Malaysia berhadapan pelarian Vietnam. Manakala, Azura Idris dalam tesis PhD bertajuk "*Malaysia and Vietnamese Refugees 1975-1980: An Evaluative Studies*"⁹ membincangkan mengenai faktor-faktor-faktor yang mempengaruhi proses pembuat dasar ke atas dasar pencari suaka khususnya pelarian Vietnam di Malaysia. Faktor-faktor tersebut ialah peranan Perdana Menteri dan pembuat dasar, Kabinet, Majlis Keselamatan Negara, Parlimen dan United Nation High Commissioner for Refugees (UNHCR). Azura mendapati kesemua faktor-faktor tersebut mempunyai pengaruh ke atas proses pembuatan dasar terhadap pelarian Vietnam. Literatur ini penting kerana memberi sedikit latar belakang mengenai pelarian Vietnam di Malaysia.

S. Sothi Rachagan (1980) dalam "*Vietnamese Refugees-The ASEAN Response*"¹⁰ hanya memfokuskan kepada respon negara anggota ASEAN mengenai isu pelarian Vietnam. Selain itu, Zakaria Haji Ahmad dalam "*Vietnamese Refugees and ASEAN*"¹¹ membincangkan usaha-usaha ASEAN menangani masalah pelarian Vietnam di rantau Asia Tenggara. Terdapat juga beberapa literatur yang dihasilkan oleh Abdullah Ayoade dan rakan-rakan,¹² Amrajit Kaur,¹³ Mohd Hishamudin Yunus,¹⁴ Machteld Kuyper,¹⁵ Jera Beah H. Lego,¹⁶ Gerhard Hoffstaedter,¹⁷ Sarah Dryden-Peterson,¹⁸ April Carriere,¹⁹ Angus Francis dan Rowena Maguire²⁰ yang membincangkan mengenai isu pelarian Vietnam di Asia Tenggara khususnya Malaysia tetapi tidak memberi perincian ke atas dilema yang dihadapi oleh Malaysia berhadapan dan mengurus pelarian Vietnam. Kesemua literatur ini menyediakan maklumat penting mengenai pelarian Vietnam di rantau Asia Tenggara dan Malaysia.

Artikel terbaru yang menyentuh mengenai pelarian Vietnam di Malaysia dihasilkan oleh Syahrul Alim Baharuddin dan Azlizan Mat Enh bertajuk "*Pelarian Vietnam: Satu isu global dalam sejarah hubungan luar Malaysia*."²¹ Mereka mendapati kehadiran pelarian di Malaysia merupakan isu yang serius kerana menyumbang kepada masalah kedaulatan dan keselamatan Malaysia. Walau bagaimanapun, penulisan ini tidak membincangkan mengenai usaha Malaysia berhadapan dan mengurus pelarian Vietnam secara mendalam kerana lebih tertumpu kepada isu pelarian Vietnam sebagai isu global. Manakala artikel bertajuk "*Partisipasi NGO dalam Bantuan Kemanusiaan Terhadap Pelarian di Malaysia dan Sumbangannya ke arah penyatupaduan Masyarakat*"²² lebih memfokus kepada penglibatan dan peranan NGO dalam

mengurangkan penderitaan pelarian di Malaysia. Oleh itu, makalah ini akan membincangkan usaha Malaysia mengurus dan mengendalikan pelarian Vietnam dengan mendalam dari persektif disiplin sejarah.

Metodologi

Makalah ini menggunakan kaedah penyelidikan sejarah, iaitu penelitian yang dibuat ke atas data primer dan sekunder yang diperolehi daripada arkib dan perpustakaan. Kaedah kritikan dalaman khususnya semak silang digunakan untuk memastikan kredibiliti data sebelum memulakan proses historiografi. Sebahagian besar data primer yang digunakan dalam tulisan ini dirujuk daripada rekod Parlimen, rekod Kongres dan melalui kaedah temu bual secara langsung bersama Tun Dr Mahathir Mohamad, Perdana Menteri Malaysia (1981-2003 & 2018-2020). Data sekunder yang digunakan dalam makalah ini merupakan kajian dan penulisan terdahulu yang telah diterbitkan dalam bentuk artikel dalam jurnal dan buku.

Perbincangan

Latar Belakang Kedatangan Pelarian Vietnam Ke Malaysia

Kedatangan pelarian Vietnam ke Malaysia mempunyai kaitan langsung dengan Perang Indochina II yang bermula pada tahun 1964 apabila AS membantu gerakan menentang Viet Cong yang mendapat sokongan daripada tentera Komunis Vietnam Utara. Perang Vietnam II berakhir apabila AS mengundur diri dari konflik di Vietnam dan membiarkan Vietnam Selatan bersendirian menentang Viet Cong dan Vietnam Utara. Vietnam Selatan akhirnya jatuh ke tangan komunis pada tahun 1973. Keadaan ketidakstabilan di Vietnam menyaksikan fenomena pelarian Vietnam ke negara-negara Asia Tenggara. Bermula tahun 1975, masalah pelarian Vietnam semakin serius. Masalah pelarian ini turut menghambat negara Indochina lain seperti Laos dan Kemboja. Menurut Syahrul dan Azlizan, masalah pelarian disebabkan oleh beberapa faktor termasuklah penganiayaan yang terjadi ke atas individu, konflik ketenteraan, dan ketegangan masyarakat.²³

Perkara ini telah menyebabkan ramai dalam kalangan rakyat Vietnam ditindas dan tidak menyenangi sistem pentadbiran komunis kerana berlaku ketidakstabilan politik, ekonomi dan sosial yang menyebabkan mereka meninggalkan negara asal untuk mendapatkan perlindungan dan memulakan kehidupan baharu. Sejak tahun 1975, ramai pelarian Vietnam menaiki kapal laut yang melebihi muatan telah berlabuh di Malaysia, terutamanya di kawasan pantai timur Semenanjung Malaysia iaitu Kelantan dan Terengganu.²⁴ Kedatangan pelarian Vietnam di Malaysia turut menimbulkan kerisauan kerajaan Malaysia kerana jumlah mereka yang semakin meningkat. Menurut

Tun Dr Mahathir Mohamad:

‘Apabila jelas bahawa *South Vietnam* kalah, ramai daripada orang Vietnam lari daripada Vietnam dan tempat pertama mereka mendarat ialah Malaysia, dan kita terpaksa menerima mereka. Tetapi apabila terlalu ramai orang Vietnam ini datang ke Malaysia, kita kluatir kita tidak boleh tempatkan mereka semua disini (Malaysia), rundingan dibuat dengan Amerika dan Australia juga supaya kita jadi *half-house* sahaja, mereka datang ke sini sementara menunggu dipindahkan ke Amerika dan Australia.’²⁵

Usaha Awal Kerajaan Malaysia Mengurus Pelarian Vietnam di Malaysia

Kerajaan Malaysia telah berusaha menangani masalah pelarian Vietnam dengan mendesak negara ketiga²⁶ untuk menempatkan semula pelarian Vietnam dengan segera, namun Malaysia masih bimbang mengenai masalah saki-baki (*residual problem*) pelarian Vietnam di Malaysia. Pada masa yang sama, Malaysia tidak mahu terdapat dalam kalangan pelarian Vietnam yang menetap di Malaysia. Antara usaha yang diambil oleh Malaysia ialah melalui pendekatan diplomasi dengan negara ketiga. Hal ini kerana, untuk mengurus dan mengendalikan jumlah pelarian Vietnam seramai 11,000 orang merupakan suatu beban bagi kerajaan Malaysia. Dasar kerajaan Malaysia terhadap pelarian Vietnam lebih memfokus kepada usaha untuk memberikan perlindungan sementara dan bantuan asas lain seperti makanan dan ubat-ubatan atas dasar perikemanusiaan.²⁷

Oleh itu, Kementerian Luar Negeri digesa bertindak secara diplomatik dengan negara ketiga untuk mencari jalan penyelesaian bagi mengurangkan jumlah tersebut. Malaysia berpendapat, negara ketiga mestilah sanggup menerima semua pelarian Vietnam tanpa mengira latar belakang pendidikan, pekerjaan, tahap kesihatan dan umur. Malaysia juga telah berusaha memujuk negara ketiga supaya melonggarkan kriteria penerimaan pelarian Vietnam. Usaha tersebut berjaya apabila pelarian Vietnam yang tidak mendapat pendidikan formal atau tidak mempunyai kemahiran dari segi penilaian negara ketiga mula diterima oleh negara ketiga.²⁸

Berdasarkan jadual 1, didapati AS merupakan negara yang menerima pelarian Vietnam dalam jumlah yang tinggi iaitu seramai 26,754 orang dan diikuti oleh negara Australia seramai 10,567 orang. Manakala negara Jepun, Taiwan dan Cameroon hanya mengambil pelarian Vietnam dalam jumlah yang kecil iaitu seorang, dua orang dan tiga orang sahaja.

Jadual 1: Senarai Negara Ketiga dan Jumlah Pelarian Vietnam yang telah dipindahkan ke negara ketiga sehingga 30hb Mei 1979.

Negara Ketiga	Jumlah Pelarian Vietnam yang dipindahkan ke Negara Ketiga
Austria	113
Australia	10,567
Belgium	99
Canada	3689
Denmark	134
France	1337
Hong Kong	49
New Zealand	350
Norway	2
Netherland	46
Switzerland	361
Taiwan	2
AS	26,754
UK	73
West Germany	352
Sweden	262
Cameroon	3
Jepun	1
Jumlah	44,194

Sumber: Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, 17 Julai 1979, hlm.2988-2989)

Selain itu, kedatangan pelarian Vietnam ke Malaysia turut dilihat mampu meningkatkan masalah perkauman. Hal ini kerana kebanyakan pelarian Vietnam yang datang ke Malaysia terdiri dalam kalangan orang Viet dan Cina.²⁹ Bagi penduduk negeri Kelantan dan Terangganu, mereka menganggap kesemua pelarian Vietnam yang datang ke Malaysia adalah etnik Cina.³⁰ Kerajaan Malaysia turut bimbang sekiranya kedatangan etnik Cina ke Malaysia akan menimbulkan ketegangan dengan masyarakat orang Melayu khususnya di Pantai Timur Semenanjung Malaysia.³¹ Menurut Pamela Sodhy (1980), kedatangan pelarian Vietnam mampu meningkatkan kebimbangan orang Melayu tentang ancaman orang Cina khususnya berkaitan dengan Dasar Ekonomi Baru (DEB). Ancaman ini mampu mengagalkan objektif DEB untuk membantu meningkatkan penglibatan masyarakat Melayu dalam ekonomi. Walau bagaimanapun, kenyataan Sodhy tidak ada kaitan dengan masalah ancaman etnik pelarian Cina dari Vietnam terhadap DEB kerana kerajaan

Malaysia tidak memberi peluang kepada mereka untuk menetap di Malaysia. Kebimbangan Malaysia lebih kepada penyebaran ideologi komunis.³²

Sejak ketibaan pelarian Vietnam di Malaysia, kerajaan Malaysia telah berhadapan dengan pelbagai masalah bagi mengurus pelarian Vietnam khususnya yang berkaitan dengan masalah saki baki. Kerajaan Malaysia telah berusaha untuk mengatasi masalah tersebut melalui usaha diplomasi di peringkat antarabangsa. Contohnya, Malaysia telah mengambil bahagian dalam Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Pertama yang diadakan di Geneva pada bulan Disember 1978 dan awal tahun 1979. Ketika persidangan itu berlangsung, Malaysia telah mengemukakan masalah yang dihadapi mengenai pelarian Vietnam yang membanjiri Malaysia sebagai usaha untuk menarik perhatian masyarakat antarabangsa. Melalui persidangan tersebut, Malaysia telah diberikan jaminan bahawa negara ketiga akan menerima pelarian Vietnam dan tidak akan membebankan Malaysia dengan masalah tersebut.³³

Selain itu, kerajaan Vietnam juga telah digesa untuk menerima rancangan bagi memindahkan rakyat Vietnam yang hendak meninggalkan negara itu melalui Program Pemindahan Teratur (*Orderly Departure Programme*-ODP). Usaha ini bertujuan untuk mengurangkan aliran keluar rakyat Vietnam dari negara asal mereka. Pada masa yang sama, Malaysia juga masih meneruskan usaha-usaha diplomasi dengan mendesak negara ketiga agar terus menerima pelarian Vietnam tanpa mengamalkan dasar pemilihan yang ketat mengikut kriteria penerimaan mereka. Cadangan Malaysia telah disambut baik oleh kebanyakan negara ketiga seperti AS, Australia, Kanada dan Perancis.³⁴ Melalui pembentukan Petugas Ketujuh (VII)³⁵ yang ditubuhkan pada bulan Disember 1978 telah berjaya mengurangkan jumlah pelarian Vietnam kerana entiti ini sentiasa mengawasi kemasukan pelarian Vietnam ke Malaysia. Walau bagaimanapun, masalah pelarian Vietnam tidak dapat diselesaikan secara holistik dengan segera kerana masalah tersebut mempunyai kaitan dengan situasi yang berlaku di negara Vietnam.³⁶

Oleh itu, kerajaan Malaysia telah mendesak kerajaan Republik Sosialis Vietnam yang dilihat sebagai punca kepada masalah pelarian Vietnam agar mencari jalan penyelesaian bagi menghentikan aliran keluar rakyatnya. Pada masa yang sama, kerajaan Vietnam juga digesa agar menjalinkan kerjasama yang lebih akrab dengan *United Nation High Commissioner for Refugees* (UNHCR) dan negara ketiga bagi melaksanakan Program Pemindahan Teratur secara lebih menyeluruh dan berkesan.³⁷

Usaha Kerajaan Malaysia Mengawal Jumlah Pelarian Vietnam

Kerajaan Malaysia menyedari bahawa komitmen yang diberikan ke atas masalah pelarian Vietnam merupakan tanggungjawab sejagat. Oleh itu, Malaysia tidak dapat mengelak daripada memikul tanggungjawab antarabangsa

dengan terus memberikan perlindungan sementara kepada pelarian Vietnam yang berada di Malaysia. Walau bagaimanapun, kerajaan Malaysia telah membuat beberapa rayuan kepada AS untuk memastikan agar rakyat Vietnam berhenti meninggalkan negara mereka. Malaysia juga terus mendesak negara ketiga agar mempercepatkan proses memindahkan pelarian Vietnam yang berada di Malaysia.³⁸

Disebabkan jumlah pelarian Vietnam yang semakin meningkat, pada bulan Jun 1979, Timbalan Perdana Menteri Malaysia, Dr Mahathir Mohamad telah membuat pengumuman bahawa kerajaan Malaysia akan mengambil tindakan menembak mana-mana pelarian yang berusaha untuk mendarat di Malaysia.³⁹ Kenyataan yang dikeluarkan Dr Mahathir telah menyebabkan jumlah kedatangan pelarian Vietnam ke Malaysia berkurang. Penurunan jumlah kedatangan pelarian Vietnam dapat dilihat dalam jadual berikut:

Jadual 2: Jumlah Pelarian Vietnam di Malaysia tahun 1979

Bulan	Jumlah Pelarian Vietnam
Januari	1,057
Februari	844
Mac	12,521
April	4,029
Mei	3,714
Jun	2,278
Julai	3,928
Ogos	1,333
September	4,358
Oktober	9,808
November	18,169
Disember	6,897
Jumlah	68,936

Sumber: Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, 12 Januari 1979, hlm.1520-1521.

Berdasarkan jadual 2, jumlah kedatangan pelarian Vietnam pada bulan Ogos 1979 menurun secara mendadak daripada 3928 ribu orang kepada 1333 orang. Penurunan jumlah tersebut berlaku selepas Dr Mahathir Mohamad mengeluarkan kenyataan mengancam untuk menembak pelarian Vietnam yang datang ke Malaysia pada bulan Julai 1979. Walau bagaimanapun, pada bulan September hingga November 1979, jumlah kedatangan pelarian Vietnam meningkat secara mendadak selepas Malaysia bersetuju dengan permohonan AS dalam bulan September 1979 agar terus menerima pelarian Vietnam yang datang ke Malaysia sementara menanti usaha-usaha antarabangsa untuk menempatkan kesemua pelarian Vietnam yang masih berada di Malaysia.

Sementara itu, pelarian Vietnam yang masih berada di Malaysia terdiri daripada mereka yang baharu tiba dan masih dalam proses menunggu untuk dipindahkan ke negara ketiga.⁴⁰

Selain itu, kerajaan Malaysia turut mengambil keputusan untuk menutup Pulau Bidong sebagai kem penempatan sementara kepada pelarian Vietnam. Kerajaan Malaysia telah memaklumkan kepada UNHCR untuk menggunakan pulau tersebut sebagai kawasan perlindungan nelayan tempatan dan digunakan sebagai pusat pemulihan penagih dadah. Perkara ini berlaku kerana kerajaan negeri Terengganu membuat aduan berkenaan tindakan kerajaan Malaysia menghalang menangkap ikan di Pulau Bidong selepas pulau itu diisytiharkan sebagai kawasan keselamatan pada tahun 1976.⁴¹ Pada masa yang sama, turut terdapat sikap segelintir pelarian Vietnam yang ditempatkan di Pulau Bidong telah menghalang nelayan tempatan menangkap ikan dan mendarat di pulau tersebut khususnya untuk mendapatkan perlindungan ketika cuaca kurang baik.⁴²

Bagi kerajaan Malaysia, isu pelarian Vietnam tidak akan berakhir hanya dengan menutup Pulau Bidong. Kerajaan Malaysia turut mengambil keputusan mempengerusikan Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua pada awal tahun 1989. Pengumuman tersebut disusuli oleh lawatan Timbalan Perdana Menteri Malaysia, Abdul Ghafar Baba ke Vietnam pada bulan Ogos 1988. Tan Sri Ghazali Shafie mengambil kesempatan ini berbincang dengan Timbalan Menteri Luar Vietnam, Phan Hien mengenai dilema yang dihadapi oleh Malaysia berkaitan pelarian Vietnam di Malaysia. Semasa perbincangan tersebut, Phan telah menyatakan beliau memahami masalah yang dihadapi oleh negara ASEAN. Pada masa yang sama berjanji untuk mencari jalan membendung masalah tersebut buat sementara waktu.⁴³ Semasa lawatan tersebut, kerajaan Vietnam telah bersetuju mengenai beberapa tindakan yang akan diambil, iaitu bersedia menerima pelarian Vietnam dari Pulau Bidong yang secara sukarela kembali ke Vietnam, mempercepatkan proses pemindahan pelarian Vietnam ke negara ketiga dan bersetuju terlibat dengan Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua.⁴⁴

Pada bulan Mac 1987, terdapat lebih 9000 orang pelarian Vietnam di Malaysia. Jumlah yang ramai ini telah memaksa Menteri Luar Malaysia bertindak mengumumkan untuk menghantar semula pelarian Vietnam ke negara asal mereka sekiranya kerajaan Vietnam gagal menghalang dan masih membiarkan rakyatnya meninggalkan negara tersebut. Pada waktu itu Malaysia berusaha untuk mengurangkan jumlah pelarian Vietnam kepada 3500 orang secepat yang mungkin.⁴⁵

Walau bagaimanapun, perkara sebaliknya berlaku, pada tahun 1988 jumlah pelarian Vietnam meningkat kepada 12,600 orang. Sebagai usaha untuk menyelesaikan masalah tersebut, kerajaan Malaysia bersama-sama negara ASEAN lain terutama Thailand telah mengambil keputusan untuk mendekati dan berbincang dengan kerajaan Vietnam di Hanoi bagi mencari jalan untuk

menghalang rakyatnya daripada meninggalkan negara tersebut. Hal ini kerana, masalah pelarian Vietnam telah memberi kesan negatif khususnya ke atas imej kedua-dua buah negara di peringkat antarabangsa.⁴⁶

Setahun sebelum itu iaitu pada tahun 1987, menteri-menteri luar ASEAN telah menggesa agar kerajaan Vietnam bertindak menghantar rakyatnya yang berniat meninggalkan negara itu terus ke negara ketiga tanpa membiarkan mereka keluar dan menuju ke negara ASEAN yang lain. Hal ini kerana, kerajaan Malaysia telah memberikan komitmen dan menunjukkan belas kasihan serta memainkan peranan sebagai negara transit kepada pelarian Vietnam yang terus-menerus membanjiri Malaysia tanpa henti. Selain itu, komitmen yang kurang memberangsangkan oleh negara ketiga merupakan faktor yang menyebabkan menteri-menteri luar ASEAN bertindak sedemikian.⁴⁷

Sementara itu, tindakan Malaysia mengumumkan untuk menutup kem pelarian dan penghantaran pulang pelarian Vietnam telah menyebabkan berlakunya penurunan jumlah pelarian Vietnam ke Malaysia, iaitu daripada 2,470 orang pada bulan Mei 1988 kepada 427 orang pada bulan September.⁴⁸ Tindakan tegas Malaysia juga mendatangkan hasil apabila beberapa orang pegawai Vietnam datang melawat Malaysia. Lawatan itu diadakan pada bulan November 1988 untuk membincangkan perihal penghantaran pulang pelarian Vietnam ke negara asal mereka. Dalam perbincangan tersebut, pegawai Vietnam memaklumkan kepada kerajaan Malaysia bahawa mereka bersedia untuk menerima dan menyediakan keperluan yang sepatutnya kepada pelarian Vietnam yang bersetuju dihantar pulang secara sukarela.⁴⁹

Ketika Malaysia dalam proses bagi menutup kem pelarian di Pulau Bidong pada bulan April 1988, kerajaan Malaysia masih menerima pelarian Vietnam yang dianggap sebagai pelarian politik dan bukan yang datang ke Malaysia atas faktor ekonomi.⁵⁰ Pada masa yang sama, kerajaan Malaysia telah merancang untuk meluaskan kem pelarian Sungai Besi yang menempatkan lebih 6,000 orang pelarian Vietnam. Kerajaan Malaysia juga bercadang untuk meluaskan kem tersebut sebagai usaha untuk menyediakan penempatan sementara kepada lebih 8,000 orang pelarian Vietnam yang dipindahkan dari Pulau Bidong.⁵¹

Pada bulan Februari 1989, Timbalan Menteri Luar, Datuk Dr Abdullah Fadzil Che Wan menegaskan sekali lagi bahawa kerajaan Malaysia tetap akan menutup kem pelarian di Pulau Bidong pada 1 April 1989 seperti yang telah diumumkan. Walau bagaimanapun, kerajaan Malaysia bersedia mempertimbangkan untuk melanjutkan tarikh penutupan kem tersebut sekiranya terdapat rayuan negara ketiga atau UNHCR semasa berlangsungnya Mesyuarat Persediaan Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua diadakan pada bulan Mac 1989 di Kuala Lumpur.⁵²

Perbincangan mengenai masalah pelarian Vietnam diteruskan semasa lawatan Menteri Luar Vietnam, Nguyen Co Thach di Kuala Lumpur pada bulan Februari 1989. Kedua-dua kerajaan, iaitu Malaysia dan Vietnam berjanji untuk bekerjasama sepenuhnya bagi menyelesaikan masalah tersebut. Menteri Luar Vietnam memaklumkan kepada Malaysia bahawa mereka bersetuju menghadiri Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua dan akan mengambil perhatian terhadap enam orang pelarian yang bersetuju secara sukarela untuk dihantar pulang ke Vietnam. Semasa mesyuarat tersebut, Datuk Abu Hassan Omar mengingatkan Thach bahawa Malaysia tetap dengan keputusan untuk menutup kem pelarian di Pulau Bidong walaupun tarikh sebenar belum lagi ditetapkan.⁵³

Pada ketika itu, Pulau Bidong telah menempatkan lebih 10,000 orang pelarian Vietnam yang telah digazetkan (*gazette No. PU (A) 227 1-8-1978*) sebagai kawasan larangan sejak 1 Ogos 1978.⁵⁴ Pada bulan Mac 1989, jumlah keseluruhan pelarian Vietnam di Pulau Bidong adalah seramai 16,000 orang. Manakala pada tahun 1988, didapati jumlah pelarian Vietnam yang datang ke Malaysia adalah seramai 13,300 orang. Daripada jumlah tersebut, hanya 8,700 orang sahaja yang berjaya ditempatkan semula di AS, Australia dan Kanada.⁵⁵

Mesyuarat Persediaan Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua, 7 - 9 Mac 1989

Mesyuarat persediaan bagi persidangan ini adalah untuk membincangkan dan mencari jalan penyelesaian dalam usaha menangani masalah penempatan semula pelarian Vietnam. Ketika kerajaan Malaysia berhadapan dengan masalah penempatan pelarian Vietnam, kebanyakan negara termasuklah AS memuji sikap Malaysia kerana masih memberi layanan yang baik dan perlindungan serta membantu menyediakan keperluan asas kepada pelarian Vietnam.⁵⁶

Semasa Mesyuarat Persediaan Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua diadakan, satu perbincangan secara tidak rasmi telah diadakan di antara negara yang menyediakan kem penempatan sementara dan negara ketiga termasuklah AS, Australia dan Britain. Hasil daripada perbincangan tidak rasmi itu, satu draf awal telah disediakan yang mengambil kira tanggungjawab negara yang menyediakan kem pelarian dan tanggungjawab negara ketiga. Bagi Malaysia pula, masalah baharu yang wujud ialah pelarian yang bertukar status daripada pelarian politik kepada pendatang ekonomi. Pertukaran status ini berlaku apabila terdapat dalam kalangan pelarian Vietnam yang enggan dihantar pulang atau ditempatkan semula ke negara ketiga kerana berhasrat untuk mencari pekerjaan dan membina kehidupan baharu di Malaysia dan negara ASEAN yang lain. Justeru itu, Malaysia mencadangkan agar menyediakan satu set penilaian bagi tujuan penempatan semula, termasuklah kaedah baharu bagi mengesan dan menapis pelarian politik dan pendatang

ekonomi.⁵⁷ Malaysia menekankan bahawa masalah pelarian hanya boleh diselesaikan dengan memahami punca masalah tersebut. Oleh itu, Vietnam sebagai negara asal pelarian harus memberi komitmen kepada program penghantaran semula secara berperingkat (*Orderly Departure programme-ODP*). Sebagai usaha untuk menjadikan situasi di Vietnam lebih kondusif, Vietnam dicadangkan agar menumpukan kepada aspek pembangunan ekonomi negaranya dan mengurangkan campur tangan secara langsung ke atas negara jiran, terutamanya Kemboja.⁵⁸

Masalah pelarian Vietnam yang memberi kesan kepada negara ASEAN telah menyebabkan Malaysia yang diwakili oleh Kementerian Luar menerangkan mengenai pelan tindakan yang bersifat menyeluruh (*Comprehensive Plan of Action-CPA*) untuk bersama-sama menyelesaikan masalah pelarian Vietnam di negara mereka. CPA mengandungi 6 objektif utama iaitu, pertama, mencegah rakyat Vietnam meninggalkan negara mereka secara haram. Kedua, menggalakkan dan mempromosikan prosedur yang sesuai kepada rakyat Vietnam yang mahu meninggalkan Vietnam. Ketiga, memberi jaminan penempatan semula kepada pelarian Vietnam terdahulu. Keempat, mewujudkan satu sistem yang menyeluruh bagi mengesan dan mengenalpasti status pelarian. Kelima, meneruskan usaha penempatan semula kepada semua pelarian termasuklah pelarian yang baharu dikesan dan keenam, menghantar pulang pencari suaka yang tidak diterima.⁵⁹

Dalam Mesyuarat Persediaan Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua, kata sepakat telah dicapai iaitu Vietnam dan komuniti antarabangsa perlu memainkan peranan dan bekerjasama untuk menyelesaikan masalah tersebut. Masalah pelarian Indochina telah dibincangkan oleh 30 buah negara, termasuk beberapa organisasi antarabangsa seperti PBB dan ASEAN.⁶⁰ Perbincangan tersebut merangkumi tiga perkara utama iaitu, pertama, tindakan yang perlu diambil untuk membendung pelarian Vietnam daripada meninggalkan kem pelarian secara haram sebagai usaha untuk menggalakkan lebih ramai pelarian Vietnam dipindahkan ke negara yang dipilih dengan prosedur yang betul. Kedua, menempatkan semula semua pelarian Vietnam di kem pelarian di Malaysia, Thailand, Indonesia dan Filipina ke negara ketiga yang menerima mereka secepat yang mungkin. Ketiga, menyediakan kaedah yang efektif untuk mengesan pendatang ekonomi dalam kalangan pelarian politik.⁶¹

Disebabkan tertekan dengan masalah pelarian Vietnam, semasa mesyuarat persediaan persidangan berlangsung, wakil Malaysia iaitu Timbalan Perdana Menteri, Abdul Ghafar Baba meluahkan dilema yang dihadapi oleh kerajaan Malaysia yang merasa tersepit diantara dua komitmen, iaitu menyalurkan bantuan kemanusiaan dan keperluan untuk melindungi kepentingan negara. Mengulang pendirian Malaysia untuk menutup Pulau Bidong sebagai kem pelarian, kerajaan Malaysia pasti akan berbuat sedemikian, tetapi tarikh sebenar hanya akan diumumkan selepas Persidangan

Pelarian Indochina Kedua pada bulan Jun 1989. Dilema yang dihadapi oleh Malaysia juga disebabkan oleh jumlah kedatangan pelarian Vietnam yang semakin meningkat. Dalam tiga bulan awal pada tahun 1989, secara purata dianggarkan jumlah kedatangan pelarian Vietnam yang datang ke Malaysia adalah seramai 1,500 orang setiap bulan. Jumlah pelarian yang berada di kem pelarian pula dianggarkan seramai 16,000 orang, iaitu jumlah tertinggi yang pernah dicatatkan dalam tempoh sembilan tahun sepanjang mengendalikan masalah tersebut.⁶²

Antara persetujuan yang dicapai semasa Mesyuarat Persediaan Persidangan Pelarian Indochina Kedua, termasuklah memilih tarikh pemutus (*cut-off date*), iaitu pada 14 Mac 1989 untuk menghalang kemasukan pelarian Vietnam daripada memasuki negara yang menyediakan kem pelarian sementara di rantau Asia Tenggara. Tarikh pemutus dipilih bertujuan untuk menghalang penghijrahan secara beramai-ramai pelarian Vietnam sebelum Persidangan Pelarian Indochina Kedua pada bulan Jun 1989. Selepas tarikh pemutus, manamana pelarian yang tiba dikategorikan sebagai pendatang tanpa izin dan tidak akan diberikan penempatan semula ke negara ketiga. Walau bagaimanapun, mereka akan ditempatkan di kem pelarian sementara, diberikan layanan yang sepatutnya dan disaring untuk memastikan sama ada mereka dalam kategori pelarian politik atau pendatang ekonomi.⁶³

Kaedah penapisan yang dijalankan adalah berbeza antara negara untuk mengesan pendatang ekonomi dan pelarian politik. Kumpulan pertama yang tiba ditempatkan di kem pelarian sementara mengikut undang-undang antarabangsa. Manakala, kumpulan kedua iaitu selepas tarikh pemutus dan seterusnya akan dilayan mengikut undang-undang imigresen negara ahli ASEAN.⁶⁴

Walaupun bagaimanapun, kaedah yang digunakan didapati kurang berkesan kerana tidak berjaya mencegah rakyat Vietnam daripada meninggalkan negara mereka. Perkara ini telah menyebabkan kedatangan pelarian Vietnam secara beramai-ramai dan pada masa yang sama, isu tersebut dilihat sebagai beban kepada kerajaan Malaysia. Hal ini kerana, selepas sahaja dasar baharu itu dilaksanakan, didapati seramai 99 orang pelarian Vietnam telah tiba di Malaysia. Menurut Timbalan Perdana Menteri, Abdul Ghafar Baba selaku pengerusi Kabinet Jawatankuasa Pelarian Vietnam mengumumkan bahawa mereka tidak akan ditempatkan semula ke negara ketiga, tetapi akan dihantar pulang ke Vietnam selepas menjalani pemeriksaan mengikut prosedur imigresen.⁶⁵

Beliau sekali lagi menegaskan bahawa kerajaan Malaysia telah menghentikan usaha menghantar pelarian Vietnam ke Pulau Bidong. Sebaliknya, pelarian Vietnam yang baharu ditempatkan di Kelulut berhampiran dengan Kuala Terengganu.⁶⁶ Walaupun kadang kala Malaysia menolak kedatangan pelarian Vietnam, namun Malaysia masih memberikan bantuan kepada mereka. Contohnya, Angkatan Tentera Laut dan Polis Marin Malaysia

membenarkan pelarian Vietnam berlabuh untuk mendapatkan bekalan makanan, minuman dan ubat-ubatan buat sementara waktu. Selepas mendapat bekalan yang diperlukan, mereka dihantar semula ke laut untuk meneruskan perjalanan ke destinasi yang dituju.⁶⁷

Di sebalik ancaman Malaysia untuk menghantar pulang pelarian baharu, sehingga 21 Mac 1989, tidak terdapat seorang pun pelarian Vietnam yang dihantar pulang secara paksa. Tambahan pula, jumlah kedatangan pelarian Vietnam ke Malaysia terus meningkat dari semasa ke semasa.⁶⁸ Selepas seminggu tarikh pemutus diumumkan, jumlah pelarian Vietnam yang ditempatkan di Kelulut meningkat kepada 1,047 orang. Pada masa yang sama, pelarian Vietnam yang ditempatkan di Pulau Bidong telah mencecah lebih daripada 12,000 orang. Manakala 4,000 orang yang lain telah dihantar ke kem pelarian Sungai Besi.⁶⁹

Sementara itu, AS menggesa Malaysia dan negara ASEAN yang lain agar terus memberikan bantuan dan menyediakan kem perlindungan kepada semua pelarian Vietnam. Pada masa yang sama, negara ASEAN juga menjalankan usaha untuk menapis dan mengenal pasti status pelarian Vietnam yang mendarat di negara mereka. Di sebalik gesaan AS, pada bulan Mei 1989, Jawatankuasa Luar Senat AS telah meluluskan satu resolusi yang menyatakan bahawa pelarian Vietnam yang mencari perlindungan tidak sepatutnya ditolak kembali ke laut atau dihantar pulang sehingga terdapat sebarang mekanisme efektif yang diputuskan oleh badan antarabangsa untuk memastikan pelarian Vietnam tidak dianiaya.⁷⁰

Walaupun kerajaan Malaysia mengancam tidak menerima pelarian Vietnam, namun kerajaan Malaysia tidak bertindak sedemikian dan masih tidak menutup kem pelarian di Pulau Bidong seperti yang telah diumumkan sebelum itu. Menurut Dato Hassan Abu Omar yang merupakan Menteri Luar Malaysia, Persidangan Pelarian Indochina Kedua yang akan diadakan pada bulan Jun 1989 merupakan peluang terbaik untuk mengisytiharkan keputusan menutup Pulau Bidong. Tambahan pula, proses untuk menutup Pulau Bidong tidak dibuat dengan segera walaupun Pulau Bidong pada ketika itu sudah tidak lagi sesuai dijadikan sebagai kem pelarian sementara.⁷¹

Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua, 13-14 Jun 1989

Selepas tarikh Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina kedua telah ditetapkan dan dijadualkan iaitu dari 13 hingga 14 Jun 1989, negara ASEAN, terutamanya Malaysia memainkan peranan penting dalam isu pelarian Vietnam. Tambahan pula, negara ASEAN mendakwa cadangan dan persetujuan melalui Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Pertama pada tahun 1979 sudah tidak boleh digunakan lagi. Semasa Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua berlangsung, Menteri Luar Malaysia, Dato Hassan Abu Omar telah memainkan peranan sebagai pengerusi dalam

persidangan tersebut. Semasa ucapan pembukaan, Dato Hassan menggesa agar mencari jalan penyelesaian dengan segera mengenai isu pelarian Vietnam yang berlarutan. Pada masa yang sama, beliau juga menegaskan bahawa kerajaan Vietnam seharusnya mengambil tindakan untuk menghalang rakyatnya daripada meninggalkan negara tersebut. Hal ini kerana dalam tempoh antara Persidangan Indochina pertama dan kedua, lebih kurang setengah juta, iaitu kira-kira 500,000 orang pelarian Vietnam berada di negara ASEAN.⁷²

Daripada 500,000 orang pelarian Vietnam yang tiba di negara ASEAN, seramai 248,000 orang telah mendarat di Malaysia. Seramai 228,000 orang dalam kalangan mereka telah ditempatkan semula ke negara ketiga. Walau bagaimanapun, ketika Persidangan Indochina Kedua berlangsung, Malaysia telah menerima kedatangan seramai 22,108 orang pelarian Vietnam. Masalah ini kemudiannya menyebabkan Malaysia mengambil keputusan melaksanakan dasar tutup pintu kepada pelarian Vietnam sebagai usaha untuk mengurangkan jumlah kedatangan mereka. Namun, jumlah pelarian Vietnam yang datang ke Malaysia semakin meningkat.⁷³

Semasa persidangan tersebut berlangsung, semua delegasi bersetuju bahawa kerajaan Vietnam harus bertanggungjawab untuk menghalang rakyatnya daripada meninggalkan negara asal mereka, menerima rakyat Vietnam yang bersetuju untuk kembali secara sukarela dan menerima pelarian yang dihantar pulang kerana dikategorikan sebagai pendatang ekonomi. Pada masa yang sama, kesemua delegasi sebulat suara bersetuju bahawa pelan tindakan yang komprehensif perlu dilaksanakan bagi mengesan status pelarian politik dan pendatang ekonomi. Manakala, mereka yang dikategorikan sebagai pendatang ekonomi akan dihantar pulang ke Vietnam dengan segera. Walau bagaimanapun, usaha tersebut ditangguhkan sehingga bulan Oktober 1989. Walaupun secara umumnya usaha untuk menghantar pulang pelarian Vietnam dipersetujui, namun terdapat beberapa percanggahan dan perdebatan mengenai usaha tersebut khususnya mengenai kaedah yang digunakan sama ada perlu dilaksanakan secara sukarela atau secara paksa.⁷⁴

Disebabkan perkara tersebut, negara-negara yang menghadiri Persidangan Antarabangsa Indochina Kedua terbahagi kepada dua kumpulan, iaitu yang menyokong usaha penghantaran pulang secara sukarela dan sekumpulan lagi menyokong secara paksa. Negara yang menyokong penghantaran pulang secara sukarela termasuklah AS, Perancis dan Kesatuan Soviet. Hal ini kerana kerajaan Vietnam hanya bersetuju menerima rakyatnya yang kembali ke Vietnam secara sukarela sahaja. Manakala Britain menyokong usaha penghantaran pulang secara paksa disebabkan oleh jumlah pelarian Vietnam yang ditempatkan di kem pelarian telah mencecah 44,000 orang. Sir Geoffrey Howe turut menyatakan bahawa jumlah pendatang ekonomi semakin meningkat dan jumlah mereka lebih ramai daripada pelarian politik. Sir Howe mencadangkan agar mereka dihantar pulang secara paksa jika keadaan memaksa untuk berbuat sedemikian. Pada masa yang sama, Sir Howe dan Sir

David Wilson mengkritik sikap AS dan negara lain yang menentang usaha untuk menghantar pulang pendatang ekonomi secara paksa ke negara asal mereka.⁷⁵

Isu Menolak Pelarian Vietnam Kembali ke Laut, 1989

Malaysia masih dengan pendirian menyokong kaedah penghantaran pulang secara paksa. Disebabkan oleh pendirian tersebut, pada bulan Julai 1989, terdapat surat khabar asing melaporkan bahawa kapal Tentera Laut Diraja Malaysia telah menolak kapal yang sarat dengan pelarian Vietnam kembali ke laut. Kebanyakan laporan surat khabar telah dipetik oleh pegawai UNHCR di Kuala Lumpur dan mendakwa dalam tempoh dua bulan pada pertengahan tahun 1989, lebih kurang 900 orang pelarian Vietnam telah ditolak kembali ke laut oleh kerajaan Malaysia.⁷⁶

Pada tahun 1989, jumlah keseluruhan pelarian yang telah ditolak kembali ke laut oleh kerajaan Malaysia seramai 1,500 orang. Tindakan kerajaan Malaysia didakwa melanggar perjanjian antara negara yang menyediakan kem pelarian dan negara ketiga semasa Persidangan Indochina Kedua. Walau bagaimanapun, tuduhan melanggar perjanjian tersebut dinafikan oleh Kementerian Luar Malaysia pada bulan Julai 1989 bahawa Malaysia sememangnya mematuhi perjanjian tersebut. Usaha yang telah dijalankan oleh kerajaan Malaysia adalah untuk menapis dan mengasingkan pelarian politik dan pendatang ekonomi dari Vietnam.⁷⁷

Menurut laporan *Far Eastern Economic Report*, antara 25 Mei dan 7 Julai 1989, Polis Marin Malaysia telah menolak seramai 900 orang pelarian Vietnam kembali ke laut selepas memberikan bantuan makanan dan keperluan lain. Kebanyakan mereka ditolak ke perairan Indonesia dan Singapura. Semasa berbuat demikian, salah sebuah kapal telah dilaporkan karam yang mengorbankan seorang pelarian Vietnam. Disebabkan isu tersebut, ia telah mencalar imej Malaysia yang pernah memberi layanan baik kepada pelarian Vietnam dan sebagai pengerusi Persidangan Antarabangsa Pelarian Indochina Kedua.⁷⁸

Persitiwa tersebut turut membimbangkan negara ketiga dan pihak UNHCR kerana menurut persetujuan yang telah dicapai, negara ASEAN telah bersetuju untuk terus menyediakan penempatan sementara sebagai komitmen bantuan kemanusiaan sehingga status mereka dikenal pasti sama ada mereka dalam kalangan pelarian politik atau pendatang ekonomi. Dalam isu ini, UNHCR melihat Malaysia sebagai negara yang memainkan peranan sangat penting bagi membantu pelarian Vietnam. Menurut diplomat UNHCR, sekiranya usaha tersebut tidak berjaya dilaksanakan di Malaysia, ia akan meimbulkan masalah kepada keseluruhan rantau Asia Tenggara.⁷⁹ Pada 17 Julai 1989, semasa mengadakan mesyuarat dengan UNHCR, wakil kerajaan Malaysia telah memberi jaminan kepada UNHCR bahawa Malaysia patuh

dengan persetujuan yang dicapai, iaitu memberi penempatan dan perlindungan sementara kepada pelarian Vietnam seperti yang telah dipersetujui dalam CPA.⁸⁰

Kedatangan Pelarian Vietnam Yang Tidak Berpenghujung

Tindakan Malaysia menutup pintu kepada pelarian Vietnam disebabkan oleh kedatangan mereka dalam jumlah yang ramai dan terus meningkat seolah-olah tidak berpenghujung. Dalam minggu pertama bulan April 1989 sahaja, pelarian Vietnam iaitu selepas tarikh pemutus dilaksanakan secara keseluruhannya berjumlah 2,200 orang. Hampir setiap hari, terdapat kapal pelarian Vietnam yang berlabuh di kawasan Pantai Timur Semenanjung Malaysia, khususnya Terengganu.⁸¹ Masalah dalaman yang berlaku di Vietnam dilihat sebagai faktor yang menyebabkan mereka meninggalkan negara Vietnam seperti masalah keselamatan dan kekurangan bekalan makanan. Tambahan pula, mereka berasa khuatir mengenai dasar negara ASEAN ke atas pelarian Vietnam yang menyukarkan proses penghijrahan mereka ke negara ASEAN yang menyediakan kem perlindungan sementara.⁸²

Pada bulan Mei dan Jun 1988, sekitar 6000 orang pelarian Vietnam telah mendarat ke Malaysia. Manakala, dari 14 Mac hingga bulan Julai 1989, didapati seramai 8,820 orang telah mendarat di Malaysia. Disebabkan oleh jumlah pelarian Vietnam yang semakin ramai, kerajaan Malaysia telah mengambil keputusan untuk menghantar sebahagian daripada mereka ke Pulau Bidong, manakala yang lain dihantar ke Marang dan ke kem pelarian Sungai Besi. Pada bulan Ogos 1989, di Pulau Bidong sahaja, terdapat lebih daripada 16,000 orang pelarian Vietnam, sementara di Sungai Besi terdapat seramai 6,200 orang dan terus meningkat sekitar tahun 1990-an.⁸³

Usaha Menghantar Pulang Pelarian Vietnam

Sebagai usaha menangani masalah pelarian Vietnam, Malaysia telah menjalankan kerjasama dengan kerajaan Vietnam untuk menghantar pulang pelarian Vietnam secara sukarela kembali ke negara asal. Walaupun kedua-dua buah negara, iaitu Malaysia dan Vietnam telah bersetuju mengenai proses penghantaran pulang pelarian Vietnam, namun kebanyakan mereka enggan dihantar kembali kerana pengalaman dan penderitaan yang pernah dilalui serta kesukaran yang dihadapi ketika cuba melarikan diri.⁸⁴

Oleh itu, adalah sukar untuk kerajaan Malaysia melaksanakan program penghantaran pulang secara sukarela dalam kalangan pelarian Vietnam yang ditempatkan di Pulau Bidong. Perkara ini turut menyukarkan usaha Malaysia menutup Pulau Bidong. Sekiranya kerajaan Malaysia memaksa mereka untuk dihantar pulang ke Vietnam, perbuatan tersebut boleh mengundang kritikan antarabangsa.⁸⁵ Pada bulan Februari 1989, hanya enam orang pelarian Vietnam

yang bersetuju untuk dihantar pulang ke Vietnam secara sukarela.⁸⁶

Usaha ini kurang mendapat sambutan kerana pada akhir tahun 1989, hanya 10 orang sahaja pelarian Vietnam yang mahu dihantar pulang secara sukarela.⁸⁷ Jumlah yang sedikit ini telah menyebabkan kerajaan Vietnam bersetuju menerima rakyatnya yang dihantar pulang secara paksa pada tahun 1991.⁸⁸ Keputusan tersebut diambil berikutan bantuan kewangan sebanyak 1 juta dollar yang diberikan oleh AS kepada kerajaan Vietnam.⁸⁹ Manakala, Malaysia meneruskan komitmen menghantar pulang semua pelarian Vietnam ke negara asal mereka setiap tahun sehingga tahun 2005.⁹⁰

Kesimpulan

Malaysia telah diberi kepercayaan memberi perlindungan dan penempatan sementara kepada pelarian Vietnam selepas berakhirnya perang Vietnam pada tahun 1975. Malaysia tidak mensia-siakan harapan dan juga kepercayaan yang diberikan dengan syarat pelarian Vietnam mestilah diproses dan dipindahkan ke negara ketiga secepat yang mungkin. Disebabkan oleh meningkatnya jumlah pelarian Vietnam yang mendarat di Malaysia serta sikap negara ketiga yang kurang memberi kerjasama, hal ini telah meletakkan Malaysia dalam dilema antara komitmen antarabangsa dan menjaga kepentingan nasional. Malaysia juga bimbang menularnya ideologi komunis dalam kalangan pelarian Vietnam. Malaysia turut menghadapi cabaran besar apabila kerajaan negeri Terengganu menuntut semula Pulau Bidong. Oleh itu, Malaysia telah mengubah beberapa dasar walaupun tidak mendapat sambutan di peringkat antarabangsa khususnya dasar tutup pintu dan menghantar pulang pelarian Vietnam secara paksa. Dasar ini telah menyebabkan Malaysia dikecam di peringkat antarabangsa dan dituduh tidak berperikemanusiaan. Akhirnya usaha murni dan sikap tolak ansur Malaysia membantu pelarian Vietnam mendapat reaksi yang negatif disebabkan oleh beberapa tindakan tertentu semasa mengurus pelarian Vietnam di Malaysia. Jelas bahawa, peristiwa ini telah menggemparkan dunia apabila sebuah negara yang pada awalnya mendapat pujian mengurus pelarian Vietnam akhirnya mendapat kecaman antarabangsa. Justeru, peristiwa ini penting sebagai pengajaran kepada negara Malaysia agar lebih berhati-hati mengurus pelarian yang berada di Malaysia bagi mengelak peristiwa yang sama berulang.

Nota Akhir

1. *New York Times*, 25 March 1979, hlm. 9. Ibid., 23 Jun 1979, hlm. 2.
2. Pada 27 Jun 1990, ahli Kongres David Timothy Dreier telah mencadangkan resolusi agar rakyat AS yang ingin melancong dan ahli perniagaan yang berhasrat melabur di Malaysia harus mempertimbangkan dasar tidak berperikemanusiaan kerajaan

- Malaysia yang menolak semula pelarian Vietnam kembali ke laut sehingga menyebabkan kematian. Lihat Congressional Record, Res. 302 - A resolution relating to Asylum Rights for Refugees from Vietnam, Senate-Foreign Relations, US Government Printing Office, 1989-1990. <https://www.congress.gov>.
3. Adrian Edwards, *UNHCR Viewpoint: "Refugee" or "migrant"-Which is Right?"* 11 Julai 2016. <http://www.unhcr.org> (16 Disember 2016).
 4. Protokol Pelarian 1967 merupakan protokol yang digunakan untuk meluaskan lagi skop geografi untuk melindungi pelarian di seluruh dunia. Hal ini kerana, Konvensyen Pelarian 1951 hanya memfokus kepada skop geografi pelarian dari Eropah sahaja. UNHCR, *Convention and Protocol Relating to the Status of ..Refugees*, 2010, hlm. 2, <http://www.unhcr.org> (18 Ogos 2018).
 5. Adrian Edwards, UNHCR Viewpoint, <http://www.unhcr.org>.
 6. Ibid.
 7. Pamela Sodhy, *US-Malaysia Nexus: Theme of Big and Small Country*, Kuala Lumpur: Institute of Strategic and International Studies, 1991.
 8. Pamela Sodhy, "Contemporary issues in US-Malaysia Relations," [Paper Presentation], *5th Tamkang American Studies Conference on United States Asian Foreign Policy: Learning from History, prospects for the future*, 2011.
 9. Azura Idris, *Malaysia and Vietnamese Refugees, 1975-1980: An Evaluative Study*, Kulliyah of Islamic Reveled Knowledge and Human Sciences: International Islamic University Malaysia, 2011.
 10. S. Sothi Rachagan, "Vietnamese Refugees-The ASEAN Response" dlm Nair, K.K & Jeshurun, C. (ed), *Southeast Asia and the great power*, Kuala Lumpur: Malaysian Economic Association, 1980, hlm. 97-110.
 11. Zakaria Haji Ahmad, "Vietnamese Refugees and ASEAN," *Contemporary Southeast Asia*, Vol.1, No. 1, 1979, hlm. 66-74. <http://www.jstor.org/stable/25797549> (12 Mac 2022).
 12. Abdullahi Ayoade Ahmad, Zulkanain Abdul Rahim & Abdul Majid Hafiz bin Mohammed. (2016). "The Refugee Crisis in Southeast Asia: The Malaysian Experience", *International. Journal of Novel Research in Humanity and Social Sciences*, 3(6), 2016, hlm. 80-90.. <https://www.noveltyjournals.com/issue/IJNRHSS/Issue-6-November-2016-December-.2016> (28 Julai 2017).
 13. Amrajit Kaur, "Refugees and Refugee Policy in Malaysia," *UNEAC Asia Papers*, No.18,77-90, 2007. <https://hdl.handle.net/1959.11/6892> (19 Jun 2016).
 14. Mohd Hishamudin Yunus, *Refugees, Asylum Seekers and the Law*, *Legal Herald*, hlm. 16-20, 2017.
 15. Machteld Kuyper, *Return Migration to Vietnam: Monitoring the*

Embeddedness of Returnees, Amsterdam: University Van Amsterdam, 2008.

16. Jera Beah H. Lego, Protecting and Assisting Refugees and Asylum-Seekers in Malaysia: The Role of the UNCHR, Informal Mechanisms and the 'Humanitarian.Exception', *Journal of Political Science and Sociology*, Vol. 17 (75-99), 2012.
17. Gerhard Hoffstaedter (2017), "Refugees, Islam, and the State: The Role of Religion in Providing Sanctuary in Malaysia," *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, Vol.15, . No. 3 (287-304), 2017. <https://doi.org/10.1080/15562948.2017.1302033> (15 Mei 2017).
18. Sarah Dryden-Peterson, "Refugee Education: Breaking Open the Black Box of Pre- Resettlement Experiences," *Journal of Theory and Research in Education*, Vol. 14, No. 2 (131-148), 2016.
19. April Carriere, *History and Legacy of Refugee Resettlement in Ottawa: A Primer*. Ottawa: Ottawa Local Immigration Partnership, 2016.
20. Angus Francis dan Rowena Maguire, *Protection of Refugees and Displaced Persons in.the Asa Pacific Region*, New York: Routledge, 2016.
21. Syahrul Alim Baharuddin dan Azlizan Mat Enh, "Pelarian Vietnam: Satu isu global dalam sejarah hubungan luar Malaysia," *Journal of Nusantara Studies (JONUS)*, Vol.3, No. 1, (1-18), 2018. <https://doi.org/10.24200/jonus.vol3iss1pp1-18> (21 Februari 2017).
22. Atikah Shafinaz Nazri & Nidzam Sulaiman, "Partisipasi NGO dalam Bantuan Kemanusiaan Terhadap Pelarian di Malaysia dan Sumbangannya kearah Penyatupaduan Masyarakat," *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies*, Vol. 47, No. 3 (214-245), Disember 2020. <https://ejournal.ukm.my/jebat/article/view/44779/11543> (28 Januari 2022).
23. Syahrul Alim Baharuddin dan Azlizan Mat Enh, "Pelarian Vietnam: Satu isu global .dalam sejarah hubungan luar Malaysia," hlm. 7-8.
24. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, Parlimen Kelima. Penggal Pertama, Jilid. 1, .Bil. 17, 12 Januari 1979, hlm. 1519.
25. Temu bual Tun Mahathir Mohamad, Yayasan Kepimpinan Perdana, 23 November 2017.
26. Negara Ketiga merupakan sekumpulan negara yang menandatangani Konvensyen Pelarian 1951 dan Protokol Pelarian 1967. Negara-negara ini bersetuju untuk memberi perlindungan kepada pelarian termasuklah pelarian Vietnam melalui proses penempatan semula. Senarai negara ketiga yang terlibat dalam perbincangan makalah ini.
27. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara. Parlimen Kelima. Penggal Pertama, Jilid. 1, Bil.30, 17 Julai 1979, hlm. 4235-4236.
28. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, Dewan Negara. Penggal

- Pertama. Jilid. 1, bil. 32, 7 Disember 1983, hlm. 4240.
29. Orang Cina merupakan etnik minoriti di Vietnam. Walaupun secara fizikal orang Viet dan Cina kelihatan hampir sama namun mereka mempunyai perbezaan yang jelas dari aspek bahasa dan budaya. Sejak abad ke-17 dan 18, ramai orang Cina memilih Selatan Vietnam sebagai tempat tinggal tetap kerana dasar terbuka yang diamalkan oleh kerajaan Nguyen. Selepas kekalahan kerajaan Demokratik Vietnam Selatan kepada kerajaan Komunis Vietnam Utara pada tahun 1975, ramai orang Cina bersama-sama orang Viet melarikan diri ke negara Asia Tenggara yang lain untuk mendapatkan perlindungan. Tran Khanh, *The Ethnic Chinese and Economic Development in Vietnam*, Singapore: Institute of Asian Studies, 1993, hlm 15-18.
 30. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan negara, 17 Julai 1979, hlm. 4235-4236.
 31. Congressional Record, *Refugees and Human Rights: An issue in US-ASEAN relations*, Foreign Relations of the United States, Southeast Asia, xxii. Washington: Government Printing Office, 16 Disember 1977, hlm. 410.
 32. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, 12 Januari 1979, hlm. 1519.
 33. Ibid.
 34. Ibid.
 35. Pasukan Petugas Ketujuh pada asasnya ditubuhkan bagi menjaga Pulau Bidong yang telah diisytiharkan sebagai kawasan keselamatan sejak tahun 1976. Pasukan ini juga bertanggungjawab menjaga keselamatan pelarian Vietnam yang ditempatkan di Pulau Bidong dan mengawasi mereka agar tidak sewenangnyawenang meninggalkan pulau tersebut. Seiring dengan peningkatan jumlah kedatangan pelarian Vietnam di Malaysia, pasukan ini turut diberi tanggungjawab bagi mengawasi kemasukan pelarian Vietnam ke Malaysia. Lihat Alzahrin Alias & Mohd Nasaruddin Parzi, Sejarah Pulau Bidong mungkin berulang, *BHonline*, 21 Mei 2015, <https://www.bharian.com.my/bhplus-old/2015/05/56183/sejarah-pulau-bidong-mungkin-berulang> (13 Mac 2022).
 36. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, 12 Januari 1979, hlm.4237.
 37. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, 12 Januari 1979, hlm.4237.
 38. Congressional Record, House Committee on Foreign Affairs, *The Indochina Refugee Situation*, Report of a Study Mission of the US House of Representative, 96th Congress, 1st Session, 2-11 Ogos 1979, hlm. 23-24.
 39. Temu bual Tun Dr Mahathir Mohamad, Yayasan Kepimpinan Perdana, 23 November 2017; Saravanamuttu, *Malaysia's Foreign Policy, the First Fifty Years: Alignment, Neutralism and Islamism*, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2010, hlm. 168.

- Robinson 1998, *Terms of Refugee: The Indochinese Exodus & the International Response*, London & New York: Zed Books Ltd., 1998, hlm. 52. Sodhy 1988, *Contemporary Issues in United States-Malaysian Relations*, 1988, hlm. 58-59.
40. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, Penggal Pertama, Jilid 1, bil.32, 7 Disember .1983, hlm. 4329-4330.
41. Alzahrin Alias & Mohd Nasaruddin Parzi, Sejarah Pulau Bidong mungkin berulang, *BHonline*, 21 Mei 2015, <https://www.bharian.com.my/bhplus-old/2015/05/56183/sejarah-pulau-bidong-mungkin-berulang>.
42. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, Penggal Kedua, Jilid II, bil. 26, 14 Disember 1988, hlm. 1927-1928.
43. Pamela Sodhy, *US-Malaysia Nexus: Theme of Big and Small Country*, 1991, hlm. 414. S. Sothi Rachagan, "Vietnamese Refugees-The ASEAN Response," 1980, hlm. 97-110.
44. *Ibid.*, 12 Disember 1988, hlm. 4000.
45. *New Straits Times*, 1 November 1988, hlm. 2.
46. *Ibid.*
47. S. Sothi Rachagan, "Vietnamese Refugees-The ASEAN Response," 1980, hlm. 97-110.
48. *Ibid.*, hlm. 4001.
49. *New Straits Times*, 5 Julai 1988, hlm.2. *Ibid.*, 2 November 1988, hlm.8. *Ibid.*, 4 November 1988, hlm. 10.
50. Pelarian politik merupakan dalam kalangan rakyat Vietnam yang melarikan diri disebabkan oleh layanan kejam oleh kerajaan komunis Vietnam. Mereka meninggalkan Vietnam untuk mendapat perlindungan daripada negara lain. Pendatang ekonomi merupakan rakyat Vietnam yang meninggalkan Vietnam untuk mencari pekerjaan dan memulakan kehidupan baharu di negara lain.
51. *New Straits Times*, 9 Disember 1989, hlm. 4.
52. *Ibid.*
53. *New Straits Times*, 28 Februari 1989, hlm. 1.
54. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, Dewan Negara, Parlimen Kelima. Penggal Kedua. Jilid. 3, bil. 17, 14 Disember 1981, hlm. 1928.
55. Pamela Sodhy, *US-Malaysia Nexus*, hlm. 416.
56. *New Sunday Times*, 12 Februari 1989, hlm. 2.
57. Pamela Sodhy, *US-Malaysia Nexus*, hlm. 416-417.
58. Penyata Rasmi Parlimen, Parlimen Ketujuh, Penggal Kedua, Jilid II, bil. 24, 12 Disember 1988, hlm. 4001.
59. Stan A. Bronee, "The History of the Comprehensive Plan of Action, *International Journal of Refugee Law*, vol. 5, No. 4, (534-543), 1993, hlm. 540.

60. Penyata Rasmi Parlimen, Parlimen Ketujuh, Penggal Kedua, Jilid II, bil. 24, 12 Disember 1988, hlm. 4001.
61. Penyata Rasmi Parlimen, Parlimen Ketujuh, Penggal Ketiga, Jilid. 3, bil. 11, 7 Julai 1989, hlm. 1435.
62. *New Straits Times*, 7 March 1989, hlm. 11. Ibid., 8 March 1989, hlm. 2. Ibid., 9 March 1989, hlm. 3.
63. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, Parlimen Ketujuh, Penggal Ketiga, Jilid 3, Bil. 4, 30 Mac 1989, hlm. 583.
64. Ibid., hlm. 583-584.
65. Ibid., hlm. 584.
66. *New Straits Times*, 9 Jun 1989, hlm. 12. Ibid., 14 Jun 1989, hlm. 3.
67. Ibid., 15 Jun 1989, hlm. 12.
68. Ibid., 15 Jun 1989, hlm. 7.
69. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, Parlimen Keenam, Penggal Ketiga, Jilid. 3, No. 3, 17 April 1989, hlm. 407.
70. *New Straits Times*, 12 Mei 1989, hlm. 1.
71. Penyata Rasmi Parlimen, Parlimen Ketujuh, Penggal Ketiga, Jilid. 3, bil. 7, 4 April 1989, hlm. 1014.
72. Dewan Negara. Parlimen Ketujuh, Penggal Ketiga, Jilid. 3, bil. 10, 8 Julai 1989, hlm. 1034.
73. *New Straits Times*, 14 Jun 1989, hlm. 3.
74. Ibid., 15 Jun 1989, hlm. 12-13.
75. Ibid., 17 Jun 1989, hlm. 10.
76. Ibid, 21 Julai 1989, hlm. 1.
77. Ibid.
78. *Far Eastern Economic Review*, 13 Ogos 1989, hlm. 27.
79. Ibid.
80. Ibid.
81. Ibid., hlm. 840.
82. *Times*, 1 May 1989, hlm. 16.
83. Ibid.
84. Penyata Rasmi Parlimen, Dewan Negara, Parlimen Ketujuh, Penggal Kedua, Jilid II, Bil. 24, 12 Disember 1988, hlm. 4000.
85. *New Strait Times*, 4 November 1988, hlm. 10.
86. Ibid., 28 Februari 1989, hlm. 1.
87. *New Straits Times*, 14 Mac 1990, hlm. 7. Ibid., 15 Mac 1990, hlm. 2.
88. *New York Times*, 3 Oktober 1991, hlm. 1.
89. Ibid., 26 April 1991, hlm. 1.
90. Abdullahi Ayoade Ahmad, Zulkanain Abdul Rahim & Abdul Majid Hafiz bin Mohammed, "The Refugee Crisis in Southeast Asia: The Malaysian Experience,".2016, hlm. 80-90.

Rujukan

- Abdullahi Ayoade Ahmad, Zulkanain Abdul Rahim & Abdul Majid Hafiz bin Mohammed. 2016. The Refugee Crisis in Southeast Asia: The Malaysian Experience, *International Journal of Novel Research in Humanity and Social Sciences*. Vol. 3, No. 6. 80-90. <https://www.noveltyjournals.com/issue/IJNRHSS/Issue-6-November-2016-December-2016>.
- Alzahrin Alias & Mohd Nasaruddin Parzi. 21 Mei 2015. "Sejarah Pulau Bidong mungkin berulang." *BHonline*. <https://www.bharian.com.my/bhplus-old/2015/05/56183/sejarah-pulau-bidong-mungkin-berulang>.
- Atikah Shafinaz Nazri & Nidzam Sulaiman. 2020. "Partisipasi NGO dalam Bantuan Kemanusiaan Terhadap Pelarian di Malaysia dan Sumbangannya kearah Penyatupaduan Masyarakat," *JEBAT: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies*. Vol. 47, No. 3. 214-245. <https://ejournal.ukm.my/jebat/article/view/44779/11543>.
- Azura Idris. 2011. *Malaysia and Vietnamese Refugees, 1975-1980: An Evaluative Study*. Kulliyah of Islamic Reveled Knowledge and Human Sciences: International Islamic University Malaysia.
- Bronee, S. A. 1993. "The History of the Comprehensive Plan of Action." *International Journal of Refugee Law*. Vol. 5, No. 4. 534-543.
- Carriere, A. 2016. *History and Legacy of Refugee Resettlement in Ottawa: A Primer*. Ottawa: Ottawa Local Immigration Partnership.
- Congressional Record. 16 December 1977. Refugees and Human Rights: An issue in US-ASEAN relations. Foreign Relations of the United States, Southeast Asia. xxii. Washington: Government Printing Office.
- Congressional Record. 2-11 August 1979. House Committee on Foreign Affairs, The Indochina Refugee Situation. Report of a Study Mission of the US House of Representative 96th Congress 1st Session. Washington: Government Printing Office.
- Congressional Record. 1989-1990. Res. 302 - A resolution relating to Asylum Rights for Refugees from Vietnam. Senate-Foreign Relations. <https://www.congress.gov>.
- Edwards, A. Road to refugee, UNHCR Viewpoint: "Refugee" or 'migrant.' <http://www.roads-to-refuge.com> (28 Februari 2019).
- Edwards, A. 11 Julai 2016. *UNHCR Viewpoint: "Refugee" or 'migrant'-Which is Right?"* <http://www.unchr.org> (28 Februari 2019).
- Far Eastern Economic Review*. 13 Ogos 1989, hlm. 27.
- Francis, A & Maguire, R (eds). 2016. *Protection of Refugees and Displaced Persons in the Asa Pacific Region*, New York: Routledge.
- Hoffstaedter, G. 2017. "Refugees, Islam, and the State: The Role of Religion in Providing Sanctuary in Malaysia." *Journal of Immigrant & Refugee*

- Studies*. Vol. 15, No. 3. 287-304. <https://doi.org/10.1080/15562948.2017.1302033>.
- Kaur, A. 2007. Refugees and Refugee Policy in Malaysia. *UNEAC Asia Papers*. Vol. 18. 77-90. <https://hdl.handle.net/1959.11/6892>.
- Khanh, T. 1993. *The Ethnic Chinese and Economic Development in Vietnam*. Singapore: Institute of Asian Studies.
- Kuyper, M. 2008. *Return Migration to Vietnam: Monitoring the Embeddedness of Returnees*. Amsterdam: University Van Amsterdam.
- Lego, J. B. H. 2012. Protecting and Assisting Refugees and Asylum-Seekers in Malaysia: The Role of the UNCHR, Informal Mechanisms and the 'Humanitarian Exception'. *Journal of Political Science and Sociology*. Vol. 17. 75-99.
- Mohd Hishamudin Yunus. 2017. Refugees, Asylum Seekers and the Law. *Legal Herald*. 16-0.
- New Strait Times*. 8 Mac 1989.
- New Straits Times*. 14 Mac 1990.
- New Straits Times*. 1 November 1988.
- New Straits Times*. 12 May 1989.
- New Straits Times*. 14 Jun 1989.
- New Straits Times*. 14 Jun 1989.
- New Straits Times*. 15 Jun 1989.
- New Straits Times*. 15 March 1990.
- New Straits Times*. 17 Jun 1989.
- New Straits Times*. 2 November 1988.
- New Straits Times*. 21 Julai 1989.
- New Straits Times*. 21 March 1989.
- New Straits Times*. 28 Februari 1989.
- New Straits Times*. 4 November 1988.
- New Straits Times*. 5 Julai 1988.
- New Straits Times*. 7 March 1989.
- New Straits Times*. 8 March 1989.
- New Straits Times*. 9 Disember 1989.
- New Straits Times*. 9 Jun 1989.
- New Straits Times*. 9 March 1989.
- New Straits Times*. 4 November 1988.
- New Sunday Times*. 12 Februari 1989.
- New Work Times*. 3 Oktober 1991.
- New York Times*. 26 April 1991.
- New York Times*. 9 April 1998.
- New York Times*. 25 March 1979.
- New York Times*. 23 Jun 1979.
- Penyata Rasmi Parlimen. 1988. Dewan Negara. Parlimen Ketujuh. Penggal Kedua. Jilid II. Bil. 24. 12 Disember 1988.

- Penyata Rasmi Parlimen. 1979. Dewan Negara. Parlimen Kelima. Penggal Pertama. Jilid. I. Bil. 30, 17 Julai 1979.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Penggal Pertama. Jilid. I. Bil. 32, 7 Disember 1983.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Parlimen Ketujuh. Penggal Kedua. Jilid. II. Bil. 24, 12 Disember 1988.
- Penyata Rasmi Parlimen.. Dewan Negara. Parlimen Kelima, Penggal Pertama. Jilid. I. Bil. 17, 12 Januari 1979.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Parlimen Kelima. Penggal Kedua. Jilid. III. Bil. 17, 14 Disember 1981.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Parlimen Kelima. Penggal Pertama. Jilid. I. Bil. 29, 16 Julai 1979.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Parlimen Keenam. Penggal Ketiga. Jilid. III. Bil. 3, 17 April 1989.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Parlimen Kelima. Penggal Pertama. Jilid . I. Bil. 32, 12 Januari 1979.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Parlimen Ketujuh. Penggal Ketiga. Jilid. III. Bil. 4, 30 Mac 1989.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Parlimen Ketujuh. Penggal Ketiga. Jilid. III. Bil. 7, 4 April 1989.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Parlimen Ketujuh. Penggal Ketiga. Jilid. III. Bil. 11, 7 Julai 1989.
- Penyata Rasmi Parlimen. Dewan Negara. Parlimen Ketujuh. Penggal Ketiga. Jilid. III. Bil.10, 8 Julai 1989.
- Peterson, S. D. 2016. Refugee Education: Breaking Open the Black Box of Pre-Resettlement Experiences. *Journal of Theory and Research in Education*. Vol. 14, No. 2. 131-148.
- Rachagan, S. S. 1980. "Vietnamese Refugees-The ASEAN Response." Dlm Nair, K.K & Jeshurun, C. (eds.). *Southeast Asia and the Great Power*. Kuala Lumpur: Malaysian Economic Association. 97-110.
- Road to Refugee. <http://www.roads-to-refugee.com> (28 Februari 2019).
- Robinson, C. C. 1998. *Terms of Refugee: The Indochinese Exodus & the International Response*. London & New York: Zed Books Ltd.
- Saravanamuttu, J. 2010. *Malaysia's Foreign Policy, the First Fifty Years: Aligment, Neutralism and Islamism*, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Sodhy, P. 1988. Contemporary Issues in United States-Malaysian Relations. *5th Tamkang American Studies Conference on United States Asian Foreign Policy: Learning from History, prospects for the future*.
- Sodhy, P. 1991. *US-Malaysia Nexus*. Kuala Lumpur: Institute of Strategic and International Studies (ISIS).
- Syahrul Alim Baharuddin dan Azlizan Mat Ench., 2016. "Pelarian Vietnam: Satu isu global dalam sejarah hubungan luar Malaysia." *Journal*

of Nusantara Studies (JONUS). Vol. 3, No. 1. 1-18. <https://doi.org/10.24200/jonus.vol3iss1pp1-18>.

Temu bual Tun Dr Mahathir Mohamad. 23 November 2017. Yayasan Kepimpinan Perdana *Times*. 1 May 1989.

UNHCR. 2010. *Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees*. The UN Refugees Agency: United Nation. <http://www.unhcr.org>.

Zakaria Haji Ahmad. 1979. "Vietnamese Refugees and ASEAN." *Contemporary Southeast Asia*. Vol. 1, No. 1. 66–74. <http://www.jstor.org/stable/25797549>.

Nota Biografi

Aszlan Selamat (aszlanselamat@gmail.com) memperolehi Ijazah Doktor Falsafah dari Universiti Malaya dalam bidang Sejarah Antarabangsa hubungan Malaysia-Amerika Syarikat. Beliau berkhidmat sebagai pensyarah di *Centre of Foundation Studies, Wawasan Open University*. Kajian dan penerbitan beliau banyak menumpukan mengenai sejarah hubungan Malaysia-Amerika Syarikat dalam aspek politik, keselamatan, ekonomi dan sosial khususnya pasca kemerdekaan Malaysia. Beliau turut menumpukan kajian mengenai peranan dan pengaruh media khususnya laporan surat khabar dalam mencorakkan hubungan diplomatik Malaysia-Amerika Syarikat.